

PRAĆENJE SOCIJALNE
UKLJUČENOSTI U REPUBLICI SRBIJI

INDIKATORI OBRAZOVANJA

Vlada
Republike
Srbije

TIM
ZA SOCIJALNO UKLJUČIVANJE I
SMANJENJE SIROMAŠTVA

OP3C^{SRBIJE}
Republički zavod
za statistiku

unicef

OKTOBAR 2017.

Izdavač:

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva
Vlada Republike Srbije

Urednica:

Biljana Mladenović

Autorka:

Jelena Marković

Dizajn i priprema:

Dalibor Jovanović (prelom), Miloš Radulović (korice)

Vlada
Republike
Srbije

TIM
ZA SOCIJALNO UKLJUČIVANJE I
SMANJENJE SIROMAŠTVA

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

PODRŠKA: Izrada publikacije omogućena je sredstvima Švajcarske agencije za razvoj i saradnju u okviru projekta „Podrška unapređenju procesa socijalnog uključivanja u Republici Srbiji”.

NAPOMENA: Ova publikacija ne predstavlja zvaničan stav Vlade Republike Srbije. Svi pojmovi upotrebljeni u publikaciji u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

SADRŽAJ

1. SKRAĆENICE	2
2. UVOD	4
3. MEĐUNARODNA STATISTIKA O OBRAZOVANJU	6
4. MEĐUNARODNI STRATEŠKI OKVIR I KLJUČNI INDIKATORI	9
5. PRAĆENJE SOCIJALNE UKLJUČENOSTI U OBLASTI OBRAZOVANJA – REPUBLIKA SRBIJA.....	12
6. PREDLOŽENI SET INDIKATORA	14
7. IZAZOVI I OBLASTI PREDLOŽENE ZA UNAPREĐENJE	19
8. TABELARNI PRIKAZ PREDLOŽENIH INDIKATORA U OBLASTI OBRAZOVANJA	20
9. BIBLIOGRAFIJA.....	33

1. SKRAĆENICE

AES – istraživanje o obrazovanju odraslih / Adult Education Survey

ARS – anketa o radnoj snazi

BDP – bruto društveni proizvod

CVTS – istraživanje o stalnoj stručnoj obuci / Continuing Vocational Training Survey

COFOG – Classification of the Functions of Government

DG EAC – Generalni direktorat Evropske komisije za obrazovanje i kulturu / Directorate General Education and Culture

DG REGIO – Department for Regional and Urban Policy

ESRP – Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike / Employment and Social Reform Programme

ESA – Систем националних рачуна / European System of National and Regional Accounts

ET 2020 – Obrazovanje i obuke 2020 / Education and Training 2020

EU – Ujedinjene nacije / United Nations

EU LFS – istraživanja Evropske unije o radnoj snazi (LFS) / European Union Labour Force Survey

IAEG-SDGs – Međuresorna ekspertska grupa o indikatorima o održivom razvoju

INES Program – Program sistema indikatora u obrazovanju

IOP – individualni obrazovni planovi

ISCED – Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja / International Standard Classification of Education

IT – informacione tehnologije

MISC – Globalno istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece / Multiple Indicator Cluster Survey

MPNTR – Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

NPS – Nacionalni prosvetni savet

OECD – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj / Organisation for Economic Cooperation and Development

OSI – Osobe sa invaliditetom

OŠ – osnovna škola

PIRLS – Progress in International Reading Literacy Study

PISA – Program za međunarodnu procenu učenika / Programme for International Student Assessment

PPP – predškolski pripremi program

PPS – standard kupovne moći / purchasing power standard

PU – Predškolska ustanova

RZS – Republički zavod za statistiku

SDG – Ciljevi održivog razvoja / Sustainable Development Goals

SES – socio-ekonomski status

UNDP – Program ujedinjenih nacija za razvoj / United Nations Development Programme

UNESCO – Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu / United Nations Organization for Education, Science and Culture

UNESCO UIS – UNESCO institut za statistiku / UNESCO Institute for Statistics

UNICEF – Dečji fond Ujedinjenih nacija / United Nations International Children's Emergency Fund

UNSD – United Nations Statistics Division

UOE – UNESCO/OECD/Eurostat

2. UVOD

Siromaštvo i socijalna isključenost narušavaju zdravlje pojedinaca i ograničavaju im mogućnosti da postignu svoj puni potencijal. Takođe, siromaštvo i socijalna isključenost utiče i na snižavanje obrazovnih ishoda što za posledicu ima smanjenje mogućnosti da se vodi uspešan život i povećanje rizika od siromaštva. Važan aspekt koji treba uzeti u obzir kada se analizira ukupan broj ljudi koji žive u siromaštvu ili socijalnoj isključenosti je utvrđivanje faktora koji izazivaju „naslednost“ između generacija jer se rizik od siromaštva prenosi sa jedne generacije na drugu.

Osim što socio-ekonomsko okruženje u kojem deca odrastaju i razvijaju se značajno utiče na njihov životni standard, postoji i tesna veza između socio-ekonomskog statusa odraslih i statusa njihovih roditelja tokom njihovog odrastanja. Rezultati istraživanja¹ su pokazali da je 34,2% niskoobrazovanih odraslih takođe imalo niskoobrazovane roditelje tokom odrastanja. Ovo se može objasniti nemogućnošću roditelja da finansijski pomognu studiranje svoje dece i/ili da im prenesu percepciju o važnosti obrazovanja. Deca iz osiromašenih porodica imaju nižu stopu upisa, pohađanja i završetka škole. Oni često imaju više poteškoća u napredovanju kroz sistem, kao i niža obrazovna postignuća.

Iako je postojalo povećanje rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti dece između 2010. i 2014. godine, najveće povećanje je uočeno kod dece čiji su roditelji imali najniži stepen obrazovanja. Procenat dece koja su bila u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti 2014. godine i čiji su roditelji kao najviši stepen obrazovanja imali završene niže i više razrede osnovne škole, iznosio je 63,8%, što je šest puta više u odnosu na decu čiji su roditelji imali prvi ili drugi stepen univerzitetskog obrazovanja. Zbog toga, obrazovanje je snažan činilac siromaštva ili socijalne isključenosti odraslih koji takođe utiče na siromaštvo i socijalnu uključenost dece.

Obrazovanje je jedan od ključnih faktora u širokom spektru pozitivnih ličnih, društvenih i ekonomskih promena. Dugoročni efekti obrazovanja, kako na ličnom tako i na društvenom planu, su višestruki – ostvareni viši nivo obrazovanja pojedincu omogućava veću zaradu, veću produktivnost i lakšu integraciju u svet rada. Društva sa većim udelom visoko obrazovanog stanovništva generišu veći budžetski prihod, a manje troškove u okviru socijalnih davanja i zdravstvene zaštite. Dugoročni efekti koji se ne mogu uvek meriti u finansijskim parametrima su takođe značajni – obrazovanje stvara mogućnosti za pojedinca da ostvari veći životni standard, ima bolje zdravstveno stanje, nađe bolji posao, bude zadovoljniji životom i ostvari viši stepen uključenosti u društvene tokove.

¹ Statistika o prihodima i životnim uslovima (EU SILC), Ad hoc modul o Međugeneracijskoj transmisiji http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Intergenerational_transmission_of_disadvantage_statistics

Države koje podržavaju svoje građane u ostvarenju višeg obrazovnog nivoa, mogu računati na smanjenje siromaštva, povećanje ljudskog kapitala, socijalne uključenosti i političke stabilnosti kao i na dobijanje većeg poverenja svojih građana.

3. MEĐUNARODNA STATISTIKA O OBRAZOVANJU

Glavna klasifikacija koja se koristi u statistici o obrazovanju i obuci je **Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja (ISCED)**, koju je razvio UNESCO. Obrazovni sistemi se razlikuju od države do države, zbog toga ISCED pruža međunarodno dogovorene definicije za klasifikaciju obrazovnih programa koji su osnova za stvaranje komparativne statistike² iz oblasti obrazovanja.

ISCED klasifikacija iz 2011. godine prihvaćena je od strane Generalne konferencije UNESCO-a iste godine. U poređenju sa ISCED klasifikacijom iz 1997, klasifikacija iz 2011. godine uključuje unapređene definicije za vrste obrazovanja i pojašnjava njihovu primenu u okviru ISCED-a. Klasifikaciji nivoa su dodate kategorije koje uključuju prepoznato širenje obrazovanja od ranog dečjeg (predškolskog) uzrasta kao i restrukturiranje tercijarnog obrazovanja. Zemlje članice primenjuju ISCED 2011. u izveštavanju svojih obrazovnih statistika, počevši od 2014. godine.

Standarde za međunarodnu statistiku o obrazovanju određuju tri međunarodne organizacije:

- Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO), UNESCO institut za statistiku (UIS);
- Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD);
- Eurostat, Statistički zavod Evropske unije.

Glavni izvor podataka je zajednički upitnik o obrazovnim sistemima tri organizacije UNESCO/OECD/Eurostat (UOE) predstavlja osnovu za ključne komponente baze podataka Eurostat-a o statistici u obrazovanju. Eurostat takođe prikuplja podatke o regionalnim upisima u škole i učenju stranih jezika. Podatke o obrazovnim postignućima i obrazovanju odraslih se uglavnom dobijaju na osnovu istraživanja domaćinstava, posebno na osnovu EU istraživanja o radnoj snazi (LFS), koje je dopunjeno istraživanjem o obrazovanju odraslih (AES) i istraživanju o stalnoj stručnoj obuci (CVTS). Obrazovna statistika pokriva čitav niz tematskih celina, uključujući: troškove, kadrove, stope učešća i postignuća.

Baza podataka UNESCO institut za statistiku (UIS) je jedna od najobuhvatnijih baza koja sadrži podatke iz 200 različitih zemalja sveta. Publikacija o obrazovnim indikatorima, koju objavljuje UNESCO, uključuje širok spektar indikatora o stanju obrazovanja na različitim nivoima, od predškolskog do tercijarnog obrazovanja. Pored ostalih primena, UIS je i primarna baza podataka za Globalni izveštaj o praćenju projekta „Obrazovanje za sve“, Svetskih indikatora razvoja i Izveštaja o humanom razvoju.

Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) je već nekoliko desetina godina jedna od referentnih ustanova u sferi obrazovnog praćenja u svojim zemljama članicama kao i zemljama

² Dostupno na www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf.

partnerima. Jednom godišnje, OECD objavljuje „Obrazovanje na prvi pogled“ – publikaciju koja predstavlja različite obrazovne sisteme u odnosu na izabrani set indikatora. Publikacija je rezultat saradnje između zemalja članica, eksperata i institucija koje koriste indikatore koje je definisao OECD INES Program (Program sistema indikatora u obrazovanju).

Imajući u vidu važnost koju EU pridaje obrazovanju, nekoliko publikacija³ i set standardizovanih indikatora⁴ je kreirano tokom godina sa namerom da se prati stanje obrazovanja. Indikatori i referentne vrednosti su formulisani kako bi se pratio progres koji je najvažniji u implementaciji i praćenju Lisabonske strategije (2000).

Publikacija „Ključni podaci o obrazovanju u Evropi“ kombinuje statistiku i kvalitativne informacije s ciljem da pruži širi prikaz organizacije i funkcionisanja evropskih obrazovnih sistema, kao i da pruži uvid u to kako države reaguju na zajedničke izazove u oblasti obrazovanja. Izveštaj je baziran na podacima prikupljenim preko nacionalnih jedinica Eurydice mreže, evropskog statističkog sistema koordinisanog od strane Eurostat-a i PISA/PIRLS međunarodnih baza podataka. Objavljivanje standardizovanih kvantitativnih i kvalitativnih podataka ima za cilj da donosi odluka iz oblasti obrazovanja pruži informacije koje će im pomoći da naprave najbolje izbore i osiguraju pristup visoko kvalitetnom obrazovanju i obuci što većem broju ljudi.

Statistička komisija Ujedinjenih nacija, osnovana 1947. godine, najviše je telo u globalnom statističkom sistemu. Ono spaja statističare iz zemalja članica širom sveta. To je najviše telo koje donosi odluke za međunarodne statističke aktivnosti, posebno za postavljanje statističkih standarda, razvoj koncepata i metoda i njihove implementacije na nacionalnom i međunarodnom nivou. Statistička komisija nadgleda rad Statističkog odeljenja Ujedinjenih nacija, i u isto vreme je i Funkcionalna komisija Ekonomskog i socijalnog saveta Ujedinjenih nacija⁵.

Međuresorna ekspertska grupa o indikatorima o održivom razvoju (IAEG-SDGs) podnela je Statističkoj komisiji Ujedinjenih nacija set metapodataka za predložene globalne indikatore za ocenu Agende 2030 o održivom razvoju. Metapodaci se prezentuju po cilju, za svaki od ukupno 17 ciljeva održivog razvoja (SDG)⁶.

Praćenje socijalne uključenosti romske populacije u Evropi predstavlja izazov i Evropska komisija preporučuje dalji razvoj i pilotiranje istraživanja romskih domaćinstava koje sprovodi Program Ujedinjenih nacija za razvoj, naročito u saradnji sa Svetskom bankom i Agencijom za

³ Eurydice i Eurostat godišnjak.

⁴ 20 ključnih/osnovnih indikatora.

⁵ Statistička komisija Ujedinjenih nacija (2017), unstats.un.org/unsd/statcom.

⁶ unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/metadata-compilation/.

osnovna ljudska prava⁷. Komisija zahteva od Agencije za osnovna ljudska prava da proširi svoje istraživanje o Romima na sve zemlje članice i da ga sprovodi redovno kako bi izmerili napredak na terenu. Agencija za osnovna ljudska prava će u saradnji sa ostalim relevantnim telima, kao što su Evropska fondacija za poboljšanje uslova života i rada, prikupljaće podatke o položaju Roma u odnosu na pristup zapošljavanju, obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i stanovanju.

⁷ UNDP istraživanje, sufinansirano od strane DG REGIO i razvijeno u saradnji sa DG REGIO, FRA, Svetskom bankom i OSI (proleće 2011- rezultati jesen): 11 zemalja članica pokriveno (Bugarska, Češka, Francuska, Grčka, Italija, Mađarska, Poljska, Portugalija, Rumunija, Slovačka i Španija).

4. MEĐUNARODNI STRATEŠKI OKVIR I KLJUČNI INDIKATORI

Položaj obrazovanja i značaj koje ono ima u EU su vidljivi iz citata preuzetog iz EU Strategije 2020: „Obrazovanje je generator održivog rasta, i ulaganje u obrazovanje je jedan od najefikasnijih načina borbe protiv nejednakosti i siromaštva. Važnost preveniranja ranog napuštanja školskog sistema je posebno naglašeno kao način da se spreči kako isključenost sa tržišta rada, tako i šira socijalna isključenost u budućnosti. Agenda za nove veštine i poslove je jedna od sedam najvažnijih inicijativa u okviru ove strategije. Njeni ciljevi uključuju 'sticanje odgovarajućih veština za obavljanje poslova i ovih danas i onih u budućnosti. Ova agenda takođe doprinosi ostvarivanju dva glavna cilja strategije Evropa 2020: da se smanji stopa ranog napuštanja školskog sistema ispod 10% i da se proporcionalno poveća procenat ljudi starosti između 30 i 34 godine koji će imati završeno tercijarno obrazovanje na barem 40%.“

Svaka zemlja članica EU je odgovorna za sopstvene sisteme obrazovanja i obuke. Politika EU je tako koncipirana da podrži nacionalne aktivnosti i pomogne zemlji članici u suočavanju sa zajedničkim izazovima, kao što su nacije koje stare, deficit veština kada je u pitanju radna snaga, tehnološki razvoj i globalno takmičenje. „Obrazovanje i obuke 2020“ (ET 2020) predstavljaju okvir za saradnju u obrazovanju i obuci. Zajedničke EU ciljeve ET 2020 je postavio 2009. godine i oni se odnose na izazove u sistemima obuke i obrazovanja. Zajednički EU ciljevi su:

- učiniti da celoživotno učenje i mobilnost budu realnost;
- poboljšati kvalitet i efikasnost obrazovanja i obuka;
- promovisati jednakost, socijalnu koheziju i aktivno građanstvo;
- podsticati kreativnost i inovativnost, uključujući i preduzetništvo, na svim nivoima obrazovanja.

Za obrazovanje definisane su sledeće EU 2020 referentne vrednosti:

- najmanje 95% dece (od četvrte godine do početka obaveznog školovanja) bi trebalo da učestvuje u ranom i predškolskom obrazovanju;
- manje od 15% petnaestogodišnjaka bi trebalo da ima nedovoljan nivo čitalačke, matematičke i naučne pismenosti;
- procenat onih koji rano napuštaju obrazovanje i obuke između osamnaeste i dvadesetčetvrte godine života bi trebalo da bude ispod 10%;
- najmanje 40% ljudi između trideset i tridesetčetiri godine bi trebalo da je završilo neki oblik visokog obrazovanja;
- najmanje 15% odraslih bi trebalo da učestvuje u programu celoživotnog učenja;

- najmanje 20% visokoobrazovanih i 6% ljudi između osamnaest i tridesetčetiri godine života sa početnom strukovnom kvalifikacijom bi trebalo da su proveli neko vreme na studijama ili stručnom osposobljavanju u inostranstvu;
- najmanje 82% zaposlenih bi trebalo da čine ljudi sa najmanje završenom srednjom školom (između dvadesete i tridesetčetvrte godine života, a koji su napustili obrazovanje pre 1, 2 ili 3 godine).

U 2014. godini ocenjen je napredak iz prethodnog perioda, a prioriteti revidirani: u novembru 2015. godine Savet Evrope usvojio je set od šest prioriteta za period od 2016. do 2020. godine. Prioritetne oblasti za dalji rad u ostvarivanju ciljeva 2020 su:

- relevantno i visokokvalitetno znanje, veštine i kompetencije razvijane tokom celozivotnog učenja, sa fokusom na ishode učenja koji se odnose na zapošljivost, inovativnost, aktivno građanstvo i blagostanje;
- inkluzivno obrazovanje, ravnopravnost, jednakost, bez diskriminacije uz promociju građanskih kompetencija;
- otvoreno i inovativno obrazovanje i obuke, uključujući potpuno prihvatanje digitalne ere;
- snažna podrška nastavnicima, trenerima, direktorima škola i ostalim zaposlenim u obrazovanju;
- transparentnost i priznavanje veština i kvalifikacija kako bi se pospešilo učenje i mobilnost radne snage;
- održivo investiranje, kvalitetni i efikasni sistemi obrazovanja i obuka.

Napredovanje prema EU referentnim vrednostima se procenjuje na godišnjem nivou u publikaciji „Praćenje obrazovanja i obuka“. Eurydice izveštaj daje potrebne informacije za čitav niz strukturnih indikatora koji se ispituju u dokumentu **Praćenje obrazovanja i obuka 2016**. ovaj dokument jednom godišnje objavljuje Evropska komisija i on prati napredak zemalja članica Evropske unije u ostvarivanju ciljeva definisanih dokumentom Evropa 2020 i reformskim procesima u okviru projekta „Obrazovanje i obuke 2020.“

Generalni direktorat Evropske komisije za obrazovanje i kulturu (DG EAC) je na osnovu nekoliko skorašnjih Eurydice izveštaja identifikovao limitiran broj relevantnih indikatora u šest ključnih oblasti: obrazovanje i nega na predškolskom uzrastu (Early Childhood Education and Care – ECEC), postignuće u osnovnim veštinama, rano napuštanje obrazovanja i obuka, visoko obrazovanje, zapošljivost svršenih studenata i mobilnost u svrhu učenja⁸.

⁸European Commission (2016): Praćenje obrazovanja i obuka 2016. Preuzeto sa: ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2016-summary_en.pdf.

Prvi **portfolio indikatora socijalne isključenosti** dogovoren 2001. godine pokrio je oblast obrazovanja sa dva indikatora: jedan primarni/osnovni (oni koji rano napuštaju školu i ne učestvuju u obukama) i jedan sekundarni (osobe sa niskim nivoom obrazovanja). Sledećim ažuriranjem (u julu 2003. godine) uveden je još jedan primarni indikator – nizak nivo funkcionalne pismenosti učenika (izmeren PISA testom). Ažuriranjem 2006. Godine, još jedan indikator je dodat u portfolio sekundarnih indikatora. Lista indikatora je ažurirana 2015. godine i objavljena u izveštaju „Portfolio EU socijalnih indikatora za praćenje napredovanja prema EU ciljevima u oblastima socijalne zaštite i socijalne uključenosti“.

Poziv na akciju „Okvir EU za Nacionalne strategije integracije Roma do 2020. godine“ pokrenut je sa ciljem da prekine začarani krug prenošenja siromaštva sa jedne generacije na drugu. U mnogim zemljama članicama, Romi čine značajni i rastući procenat stanovništva u delu školske populacije pa samim tim i buduće radne snage⁹.

Ciljevi održivog razvoja kao i okvir indikatora i prateći sistemi praćenja su usvojeni 2015. godine. Indikatori će biti osnova praćenja napredovanja prema Ciljevima održivog razvoja na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou. Detaljan okvir indikatora će Ciljeve održivog razvoja pretvoriti u alatku za upravljanje koja će pomoći zemljama da razviju strategije primene i shodno njima odrede resurse, a ujedno će poslužiti i kao izveštaj o postignutom kojim će se meriti napredovanje prema održivom razvoju i pomoći da se osigura odgovornost svih uključenih strana za ostvarivanje ciljeva održivog razvoja. Tematski monitoring i izveštaj biće važna dopuna zvaničnom monitoringu i izveštaju na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou.

U okviru Cilja br. 4: Osigurati inkluzivno i pravedno kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja za sve do 2030. godine, definisan je set ciljeva kao i pripadajući indikatori.

⁹ Ugovor o Evropskoj uniji, Član 2 i Poglavlje o Osnovnim pravima Evropske unije, Član 21.

5. PRAĆENJE SOCIJALNE UKLJUČENOSTI U OBLASTI OBRAZOVANJA – REPUBLIKA SRBIJA

Srbija je identifikovala aktivno učešće u procesu evropske socijalne uključenosti kao jedan od najvažnijih zadataka u procesu pristupanja Evropskoj uniji. Ovaj zadatak podrazumeva i razvoj i unapređivanje politika, institucionalnog okvira i metodologije za monitoring socijalne uključenosti pojedinaca i društvenih grupa u Srbiji. Jedna od obaveza u procesu pristupanja Evropskoj uniji u sledećem periodu će biti stvaranje dokumenta koji će predstaviti plan za unapređivanje nivoa socijalne uključenosti i smanjenje siromaštva u zemlji, unutar procesa pridruživanja, koji će takođe biti osnova za pregovore sa Evropskom komisijom u poglavljima koja se odnose na ove teme.

Da bi se pripremila za ovaj zadatak, Vlada Republike Srbije je pripremila i usvojila „**Prvi nacionalni izveštaj o Socijalnoj uključenosti i smanjenju siromaštva (2010)**“¹⁰, uzimajući u obzir indikatore i ciljeve usvojene od strane zemalja članica Evropske unije. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva je koordinisao pripremu Izveštaja.

Drugo izmenjeno izdanje „Izveštaja o praćenju socijalne uključenosti u Srbiji“ za period od 2006. do 2012. godine, koje su pripremili Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva i Republički zavod za statistiku, predstavlja doprinos daljem poboljšanju sistema praćenja indikatora socijalne uključenosti i smanjenja siromaštva u Republici Srbiji.

Prvi portfolio indikatora socijalne isključenosti, dogovoren 2001. godine, pokrio je oblast obrazovanja sa dva indikatora: jedan primarni/osnovni (oni koji rano napuštaju školu i ne učestvuju u obukama) i jedan sekundarni (osobe sa niskim nivoom obrazovanja). Sledećim ažuriranjem (u julu 2003. godine) uveden je još jedan primarni indikator – nizak nivo funkcionalne pismenosti učenika (izmeren PISA testom). Ažuriranjem 2006. godine, još jedan indikator je dodat u portfolio sekundarnih indikatora. „Izveštaj praćenja socijalne uključenosti u Srbiji“ identifikuje postojeće resurse za praćenje zajednički dogovorenih indikatora socijalne uključenosti na nivou Evropske unije. Ovaj Izveštaj takođe pruža i nacionalno specifične indikatore u oblasti obrazovanja.

Nacionalni prosvetni savet je usvojio dokument pod nazivom „**Indikatori za praćenje obrazovanja u Srbiji**“ 2011. godine. Podržana od strane Tima za socijalno uključivanje, radna grupa Nacionalnog prosvetnog saveta formulisala je set indikatora kao osnovu za praćenje, ocenjivanje i izveštavanje o stanju predškolskog, osnovnoškolskog, opšteg srednjoškolskog i umetničkog obrazovanja. Set indikatora je ažuriran 2014. godine uključivanjem predloženog indikatora za

¹⁰ Preuzeti sa: www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2010/03/First-National-Report-on-Social-Inclusion-and-Poverty-Reduction.pdf.

praćenje učenika koji rano napuštaju obrazovni sistem, kao i indikatore za praćenje kompjuterske pismenosti.

Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. usvojena je 2009. godine, a pratio ju je akcioni plan (2012) za implementaciju ciljeva politike naznačenih u Strategiji. Međutim, tek je 2015. godine Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, podržano od strane UNICEF-a, Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva i Republičkog zavoda za statistiku, pripremio sveobuhvatan predlog indikatora za praćenje stanja u obrazovanju. Taj predlog indikatora nije usvojen, ali Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja ulaže velike napore da poveća broj relevantnih podataka za planiranje, praćenje i ocenu stanja u obrazovanju.

Jedan od prioriteta Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja je stvaranje transparentnih baza podataka dostupnih javnosti. Ministarstvo je pokrenulo portal sa javno dostupnim podacima¹¹ koji se sastoji od podataka iz oblasti obrazovanja i nauke, dostupnih javnosti za korišćenje i njihovo dalje analiziranje. Pored podataka koji su dostupni preko otvorenog portala, Ministarstvo obezbeđuje i anonimne individualne podatke o zaposlenima i učenicima koje mogu koristiti registrovani istraživači, u svrhu naučno-istraživačkih aktivnosti. Cilj ovih napora je takođe da se stimuliše saradnja između Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i naučno-istraživačke zajednice u cilju poboljšanja mehanizama donošenja odluka baziranih na podacima i istraživanjima.

Republički zavod za statistiku sakuplja podatke za sve nivoe obrazovanja. Statistika o obrazovanju, kroz redovne godišnje izveštaje, sakuplja podatke o predškolskom, osnovnom, srednjem i tercijarnom obrazovanju. Cilj statistike o predškolskom obrazovanju je da pruži informacije o broju i kapacitetu predškolskih ustanova, broju obrazovnih grupa, starosti i polu dece i dužini pohađanja tog nivoa obrazovanja, broju dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom u predškolskom obrazovanju i zaposlenima. Statistika o osnovnoj školi sakuplja podatke o stanju, strukturi i razvoju osnovnih škola i odeljenja, strukturi i pomeranju učenika, rezultatima obrazovanja i nastavnom kadru koji sprovodi program osnovne škole. Statistika srednje škole pruža podatke o broju i tipu srednjih škola, o broju odeljenja, redovnim i vanrednim učenicima, o učenicima po obrazovnim oblastima/profilima i obrazovnim postignućima, o završetku srednje škole i nastavnom kadru u srednjoškolskom obrazovanju. Statistika tercijarnog obrazovanja pruža podatke o upisanim i diplomiranim studentima prvog stepena (bazične akademske i strukovne studije), drugog stepena (master, specijalističke akademske i strukovne studije) i o studiranju trećeg stepena (doktorske studije) o nastavnicima i istraživačima-asistentima na ovom nivou obrazovanja.

¹¹ Dostupno na: opendata.mpn.gov.rs.

6. PREDLOŽENI SET INDIKATORA

Predložena lista indikatora socijalne uključenosti u oblasti obrazovanja se bazira na statističkim standardima međunarodnog obrazovanja (Eurostat, OECD, UNESCO), strateškim ciljevima EU i uključuje i indikatore i ciljeve održivog razvoja. Okvir za praćenje takođe uključuje i nacionalno specifične indikatore uz pomoć kojih se prati situacija na nacionalnom i lokalnom nivou, usaglašene sa ciljevima ključnih političkih dokumenata Republike Srbije¹². Osnova za definisanje specifičnih indikatora za državu Srbiju su indikatori usvojeni od strane Nacionalnog prosvetnog saveta, kao i predlog indikatora od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja za praćenje primene Strategije razvoja obrazovanja. Usaglašenost indikatora kojima se vrši praćenje socijalne uključenosti i sistema sa ključnim procesima na nivou Evropske unije i SDG nivoa, kao i indikatora specifičnih za državu Srbiju, treba da omoguće, u najvećoj meri, da predloženi set indikatora:

- bolje oslikava efekte politike i uticaj na socijalnu uključenost i smanjenje siromaštva, kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou;
- jasno prepoznaje važnost svakog od predloženih indikatora i njegovu povezanost sa javnim politikama;
- olakša identifikaciju promena u nivoima socijalne isključenosti unutar zemlje kao i da identifikuje promene u socijalnoj jednakosti i koheziji;
- poboljša razumevanje promena koje se dešavaju u oblasti obrazovanja u zemlji koje utiču na položaj žena i muškaraca, devojčica i dečaka koji u njoj žive, kao i na položaj nepriviligovanih i osetljivih grupa;
- poboljša pravovremenost, tačnost i dostupnost statističkog izveštavanja u oblasti socijalne uključenosti i smanjenja siromaštva;
- ostvari dugoročni uticaj na poboljšanje statističke osnove izveštavanja u oblasti socijalne uključenosti i smanjenja siromaštva.

Bazirano na konsultacijama sa relevantnim zainteresovanim stranama, kao i na analizi dostupnih međunarodnih i domaćih dokumenata, kreiran je set ključnih primarnih i sekundarnih indikatora za praćenje stanja kada je u pitanju oblast obrazovanja na nacionalnom i lokalnom nivou. Pored toga određen je i set kontekstualizovanih indikatora koji omogućavaju bolje razumevanje uslova u kojima se odvijaju obrazovni procesi u zemlji.

¹² Strategija razvoja obrazovanja do 2020. (2012); Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike (ESRP), Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine (2016).

Definicije indikatora su usaglašene sa ključnim međunarodnim definicijama, a set indikatora takođe sadrži i princip metodologije indikatora za praćenje, relevantne međunarodne i nacionalne baze za predložene indikatore, izvor podataka za predložene indikatore kao i disagregaciju indikatora po nivoima i kategorijama.

Predlog sačinjava sedam indikatora za praćenje stanja u obrazovanju na nacionalnom i lokalnom nivou, razdvojenih po polu, kao i dva kontekstualizovana indikatora.

Predloženi ključni indikatori su usaglašeni sa ključnim i sekundarnim indikatorima EU, ciljevima održivog razvoja, ključnim EU indikatorima za praćenje socijalne zaštite i socijalne inkluzije i, pored redovnog praćenja situacije u zemlji, oni bi trebalo da omoguće poređenja Republike Srbije sa članicama Evropske unije, kao i praćenje ispunjenosti ciljeva održivog razvoja na nacionalnom nivou.

Novina u predlogu za monitoring ključnih indikatora u Republici Srbiji je redovno praćenje situacije na nacionalnom kao i na lokalnom nivou/nivou statističkih regiona.

Ključni indikatori su:

1. Učešće u predškolskom obrazovanju (4+)
2. Populacija po dostignutom nivou obrazovanja
3. Učenici sa niskim nivoom čitalačke, matematičke i naučne pismenosti
4. Učenici koji rano napuštaju obrazovanje i obuke
5. Učešće odraslih u celoživotnom učenju
6. Postignuće na tercijarnom nivou
7. Troškovi za obrazovanje po funkciji.

Izvori podataka za praćenje ključnih indikatora su redovni statistički podaci iz oblasti obrazovanja koje objavljuje Republički zavod za statistiku, Anketa o prihodima i uslovima života i podaci koje dostavlja Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

Za adekvatno praćenje i planiranje obrazovnih politika takođe je veoma važno redovno praćenje dva kontekstualna indikatora:

1. Broj dece i mladih – projekcija demografskog trenda za 10/20 godina

2. Opšti troškovi Vlade po funkcijama.

Predlog takođe sadrži i **19 primarnih nacionalno specifičnih i 5 sekundarnih nacionalno specifičnih indikatora**, relevantnih za praćenje socijalne uključenosti u oblasti obrazovanja. Ovi specifični primarni i sekundarni indikatori takođe sadrže predloženo razdvajanje po različitim aspektima, koji treba da doprinesu jasnijem razumevanju položaja najosetljivijih grupa dece na različitim obrazovnim nivoima.

Predlog posebnih nacionalno specifičnih indikatora je usaglašen sa indikatorima za praćenje stanja u obrazovanju koje je usvojio Nacionalni prosvetni savet, kao i indikatori koje je predložilo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

Primarni nacionalno specifični indikatori su:

1. Stopa obuhvaćenosti predškolskim obrazovanjem
2. Neto stopa upisa u osnovnu školu (redovan upis u prvi razred)
3. Procenat dece odgovarajućeg uzrasta koji pohađaju prva četiri razreda u redovnim osnovnim školama
4. Procenat dece koja pohađaju drugi obrazovni ciklus (5-8. razreda) u redovnim osnovnim školama
5. Procenat dece koja se školuju u redovnim osnovnim školama po individualnim obrazovnim planovima (IOP)
6. Procenat dece koja pohađaju specijalne osnovne škole
7. Procenat učenika koji su završili razred (u osnovnoj školi) iste školske godine u kojoj su i započeli
8. Procenat učenika koji su odustali od daljeg školovanja
9. Procenat učenika koji su završili osnovnu školu
10. Procenat učenika koji su se upisali u srednje škole po završetku osnovnog obrazovanja
11. Procenat dece uzrasta između 15 i 19 godina koji pohađaju srednje škole
12. Procenat dece uzrasta između 15 i 19 godina po tipu srednjoškolskog obrazovanja koje pohađaju
13. Procenat učenika koji su napustili srednju školu
14. Procenat dece koja su završila srednju školu

15. Procenat učenika koji su upisali visoko obrazovanje, a pohađali su poslednji razred srednje škole u prethodnoj školskoj godini
16. Proporcija javne potrošnje na obrazovanje na nacionalnom nivou u odnosu na nivo u lokalnim samoupravama
17. Potrošnja na obrazovanje po učeniku (izraženo u PPS EUR) – javni izvori
18. Potrošnja na obrazovanje po učeniku (izraženo u PPS EUR) – privatni izvori.

Izvori podataka za nacionalno specifične indikatore su Republički zavod za statistiku, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Ministarstvo finansija.

Sekundarni nacionalno specifični indikatori su:

1. Procenat škola prilagođenih za osobe sa posebnim potrebama (rampe, liftovi, toaleti)
2. Broj učenika upisanih u srednje škole na osnovu afirmativne akcije
3. Broj učenika koji su završili odgovarajuću srednju školu nakon što su upisani na osnovu afirmativne akcije
4. Broj mladih upisanih na fakultete na osnovu afirmativne akcije u jednoj akademskoj godini
5. Broj mladih koji završavaju univerzitetske studije nakon što su upisani na bazi afirmativne akcije.

Za potrebe praćenja sekundarnih nacionalno specifičnih indikatora, IT sistem Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja treba da bude unapređen.

Predlog indikatora je usaglašen sa sledećim indikatorima ciljeva održivog razvoja u okviru Cilja 4, koji preciziraju ciljeve i indikatore u oblasti obrazovanja:

- Do 2030. godine osigurati da svi dečaci i devojčice završe besplatno, za sve jednako i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje, koje vodi ka relevantnim i efikasnim ishodima učenja;
- Do 2030. godine osigurati da sve devojčice i dečaci imaju pristup kvalitetnom razvoju i nezi u ranom detinjstvu i predškolskom obrazovanju tako da budu spremni za osnovno obrazovanje;
- Do 2030. godine osigurati jednaki pristup svim ženama i muškarcima pristupačno i kvalitetno tehničko, stručno i tercijarno obrazovanje, uključujući i univerzitet;

- Do 2030. godine značajno povećati broj mladih i odraslih koji imaju relevantne veštine, uključujući i tehničke i stručne, za zaposlenje, dostojanstvene poslove i preduzetništvo;
- Do 2030. godine eliminisati rodne nejednakosti u obrazovanju i obezbediti jednaki pristup svim nivoima obrazovanja i stručnim obukama pripadnicima osetljivih grupa, uključujući i osobe sa invaliditetom, starosedeoce i decu u osetljivim situacijama;
- Do 2030. godine osigurati da svi mladi i značajan procenat odraslih, kako muškaraca tako i žena, budu jezički i matematički pismeni.

7. IZAZOVI I OBLASTI PREDLOŽENE ZA UNAPREĐENJE

Najveći izazov je odsustvo adekvatne statistike iz oblasti obrazovanja koje bi nalagalo spajanje i usklađivanje podataka Republičkog zavoda za statistiku i Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

Nepostojanje podataka o osetljivim grupama, o deci sa smetnjama u razvoju, o Romima i deci iz porodica sa niskim socio-ekonomskim statusom otežava adekvatno praćenje položaja dece iz osetljivih kategorija, kao i adekvatan razvoj obrazovnih politika koje imaju za cilj poboljšanje njihovog položaja. U narednom periodu veoma je važno povećati baze podataka o najosetljivim kategorijama dece kako bi se na pravi način doprinelo smanjenju nejednakosti u obrazovnom sistemu.

Bilo bi veoma korisno nastaviti sa redovnom primenom MICS istraživanja, koje bi trebalo da bude uvršteno u redovna istraživanja koje sprovodi Republički zavod za statistiku. Takođe bi trebalo da budu određeni fondovi u budžetu za nastavak ovog istraživanja.

Iako je kreiran „Okvir za praćenje inkluzivnog obrazovanja u Srbiji“, koji uključuje indikatore za praćenje i instrumente na nacionalnom, lokalnom i školskom nivou, primena okvira i instrumenata i praćenje inkluzivnog obrazovanja nisu sistematični i dalji napori su potrebni ka unapređivanju inkluzivnog obrazovanja.

Takođe, postoje izazovi u obuhvatu univerzitetskog obrazovanja, prikupljanju podataka koji se odnose na učenike koji napuštaju srednje obrazovanje i izazovi u (ne)merenju indikatora obrazovanja odraslih (funkcionalna pismenost odraslih i celoživotno učenje odraslih).

8. TABELARNI PRIKAZ PREDLOŽENIH INDIKATORA U OBLASTI OBRAZOVANJA

Naziv indikatora	Portfolio i tip indikatora	Definicija indikatora	Izvor za Srbiju	Komentar	
Ključni indikatori na nacionalnom i lokalnom nivou (sveobuhvatni)					
1.	Učešće dece u predškolskom vaspitanju i obrazovanju (deca od 4 godine do polaska u obavezno predškolsko obrazovanje PPP)	Sveobuhvatni indikator socijalne zaštite i socijalne uključenosti Strategije EU 2020	Uzrast dece između četvrte godine i godine kada počinje obavezno obrazovanje, po polu – procenat stanovnika pripadajuće uzrasne grupe.	Obrazovna statistika, Republički zavod za statistiku.	Nacionalni i lokalni nivo U sekundarnim indikatorima je dat predlog za detaljniju disagregaciju ovog indikatora. U kategoriji Ključni indikator predlog je da ostane disagregacija po polu kako je definisano i na nivou EU ¹³ .

¹³ ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/educ_uae_enr_esms.htm.

2.	Populacija po nivou obrazovnog postignuća – najviši nivo obrazovanja uspešno završen od strane pojedinaca u datoj populaciji	Osobe sa niskim obrazovnim postignućem: sekundarni EU indikator o socijalnoj zaštiti i socijalnoj uključenosti	<p>Manje od osnovnog obrazovanja, nižih i viših razreda osnovne škole: ovaj agregatni indikator se odnosi na nivoe 0, 1 i 2 po ISCED 2011 (<i>online</i> šifra EDO-2). Podaci do 2013. godine se odnose na ISCED 1997 nivoe 0, 1 i 2 ali takođe uključuje i nivo 3C kratkotrajno (obrazovno postignuće iz ISCED nivoa 3 programa koji traju kraće od dve godine).</p> <p>Više sekundarno i postsekundarno netercijarno: ovaj agregatni indikator se odnosi na ISCED nivoe 3 i 4 (<i>online</i> kod ED3_4). ISCED 2011 nivo 3 programi parcijalno završenih nivoa se po ISCED-u kategoriju kao nivo 3. Podaci do 2013. godine se odnose na ISCED nivoe 3C dugotrajno, 3A, 3B i 4.</p> <p>Tercijarno obrazovanje: ovaj agregatni indikator ISCED nivoa 5, 6, 7 i 8 (kratkociklusno tercijarno obrazovanje, diplomirani ili ekvivalentni nivo, master ili ekvivalentni nivo, doktorski ili ekvivalentni nivo, <i>online</i> kod ED5-8 'tercijarno obrazovanje'. Podaci do 2013. godine se odnose na ISCED 1997 nivoe 5 i 6.</p>	RZS/ARS.	Nacionalni i lokalni nivo Klasifikacija obrazovnih aktivnosti se bazira na Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja (ISCED). Podaci do 2013. godine su klasifikovani u skladu sa ISCED 1997 i podacima iz 2014. godine prema ISCED 2011 (kodiranje obrazovnog postignuća). U <i>online</i> bazi podataka, podaci o obrazovnom postignuću su generalno prezentovani za tri agregatna indikatora.
3.	Procenat učenika sa niskim nivoom čitalačke, matematičke i naučne pismenosti	EU šire referentne vrednosti koje se odnose na bazične veštine, koje imaju za cilj da smanje procenat petnaestogodišnjaka koji imaju nezadovoljavajuće postignuće kada su u pitanju čitačka, matematička i naučna pismenost na manje od 15%	Nisko postignuće, definisano kao postignuće ispod nivoa 2 na PISA testu.	PISA/MPNTR.	

4.	Procenat osoba koje su rano napustile školovanje i nisu uključene u drugi vid obučavanja (18 – 24)	Rano napuštanje obrazovanja i obuka je važan indikator politike – takođe i jedan od glavnih indikatora Strategije Evropa 2020, sveobuhvatnih EU ciljeva socijalne zaštite i socijalne uključenosti ¹⁴ .	„Osobe koje rano napuštaju obrazovanje i obuke“ se odnosi na procenat populacije uzrasta između 18 i 24 godine koji su najviše završili više razrede osnovne škole i nisu bili uključeni u dalje obrazovanje ili obuke. Numerator indikatora se odnosi na osobe starosti između 18 i 24 godine koje ispunjavaju sledeća dva uslova: (a) najviši nivo obrazovanja ili obuke koji/u su završili je ISCED 2011 nivo 0, 1, ili 2 (ISCED 1997: 0, 1, 2 ili 3C kratkotrajno) i (b) nisu pohađali nikakvo obrazovanje ili obuke (ni formalno/e ni neformalno/e) četiri sedmice pre istraživanja. Denominator u celokupnoj populaciji se sastoji od iste starosne grupe, isključujući učesnike koji nisu odgovorili na pitanja ‘o najvišem uspešno završenom stepenu obrazovanja ili obuka’ i ‘učešću u obrazovanju i obukama’.	RZS/ARS.	Meta definicija: Nivo obrazovnog postignuća i prelazak sa obrazovanja na rad na osnovu EU-LFS, Eurostat ¹⁵ .
----	---	--	---	----------	--

¹⁴ ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/edat1_esms.htm.

¹⁵ *Ibid.*

5.	Procenat osoba 25-64 godina starosti koje učestvuju u celoživotnom obrazovanju	Primena principa celoživotnog učenja ima veoma važnu ulogu u jednoj od vodećih inicijativa Strategije 2020 „Agenda za nove veštine i poslove“.	Celoživotno učenje se odnosi na osobe starosti između 25 i 64 godine koje su navele da su učestvovalе u obrazovanju ili obukama četiri sedmice pre istraživanja (numerator). Denominator se sastoji od ukupne populacije iste starosne grupe, isključujući one koji nisu odgovorili na pitanje „o učešću u obrazovanju i obukama“. Prikupljene informacije se odnose na obrazovanje ili obuke bilo da jesu ili nisu relevantne za sadašnji ili mogući budući posao ispitanika.	RZS/ ARS.	Celoživotno učenje obuhvata sve aktivnosti učenja preduzete tokom života (po završetku inicijalnog obrazovanja) u cilju unapređivanja znanja, veština i kompetencija u okviru ličnih, građanskih i društvenih perspektiva kao i onih koje se odnose na zapošljavanje. Namera ili cilj da se uči je kritična tačka koja pravi razliku između ovih aktivnosti od onih aktivnosti koje ne podrazumevaju učenje, kao što su kulturne ili sportske aktivnosti. Cilj je pružiti ljudima svih starosnih dobi jednak i otvoreni pristup visoko kvalitetnim mogućnostima za učenje i raznovrsnim iskustvima učenja.
6.	Tercijarno obrazovno postignuće	Jedna od referentnih vrednosti koje su definisane za obrazovanje u EU Strategiji 2020	Indikator se definiše kao procenat populacije starosti između 30 i 34 godine koji su uspešno završili tercijarne studije (npr. univerzitet, višu tehničku školu/instituciju itd) Ovo obrazovno postignuće se odnosi na ISCED 2011 nivo od 5 do 8 za podatke računajući od 2014. godine i na ISCED nivoe od 5 do 6 za podatke do 2013. godine.	RZS/ARS.	
7.	Potrošnja na obrazovanje po funkciji		MFIN		Nacionalni i lokalni nivo

Naziv pokazatelja	Portfolio i tip pokazatelja	Definicija pokazatelja	Izvor	Komentar
Kontekstualni indikatori				
1.	Broj dece i mladih – projekcija demografskog trenda za 10/20 godina	Projekcija broja dece i mladih u narednih 10/20 godina za uzrasne kategorije i disagregirano po polu (0-6,5; 6,5-14,5; 14,5-18,5; 18,5-26,5).	RZS/demografska statistika.	Praćenje demografskih trendova dece i mladih je osnov za dugoročno planiranje obrazovne politike
2.	Javna potrošnja po funkciji	Javna potrošnja po COFOG u (UNSD klasifikacija javne potrošnje po funkcijama, ponovljena u ESA 2010) funkcija i vrsta objavljena od strane nacionalnog tela u Tabeli 11 ESA 2010 programa prelaska na nove računovodstvene standarde. Podaci su predstavljeni u milionima evra, milionskim iznosima nacionalne valute (fiksno u evrima tamo gde je bilo moguće) i kao procenat BDP.	Od kraja 2018. će RZS imati podatke po COFOG-u.	Struktura javne potrošnje po ekonomskoj funkciji i vrsti transakcije.

Naziv pokazatelja	Portfolio i tip pokazatelja	Definicija pokazatelja	Izvor	Komentar/razlaganje
Nacionalno specifični indikatori - primarni				
1.	Stopa pohađanja predškolskog vaspitanja i obrazovanja	MPNTR/NPS	Procenat dece predškolskog uzrasta koja pohađaju program predškolskog vaspitanja i obrazovanja računa se kao broj dece koja pohađaju program predškolskog vaspitanja i obrazovanja u odnosu na ukupan broj dece odgovarajućeg uzrasta.	RZS obrazovna statistika. Pol. Ukupan broj dece uzrasta 0–6,5. Uzrasne kategorije (0-3, 4–5,5; i 5,5–6,5). SES: obrazovni i radni status roditelja. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Javne i privatne ustanove. PU ili škole.
2.	Neto stopa upisa u osnovnu školu (redovan polazak u prvi razred)	MPNTR/NPS	Procenat dece uzrasta za polazak u osnovnu školu koja pohađaju prvi razred osnovne škole računa se kao broj dece uzrasta za polazak u osnovnu školu koja pohađaju prvi razred osnovne škole u odnosu na ukupan broj dece uzrasta za polazak u školu.	RZS obrazovna statistika. Pol. SES: obrazovni i radni status roditelja. Redovne i specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
3.	Procenat dece odgovarajućeg uzrasta koja pohađaju prva četiri razreda u redovnim osnovnim školama	MPNTR/NPS	Broj dece koja pohađaju prva četiri razreda redovne osnovne škole u odnosu na ukupan broj dece odgovarajućeg uzrasta.	RZS obrazovna statistika. Pol. Za svaki razred. SES: obrazovni i radni status roditelja. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti).

					Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
4.	Procenat dece koja pohađaju drugi ciklus obrazovanja (5-8. razreda) u redovnim osnovnim školama	MPNTR/NPS	Broj dece koja pohađaju 5-8. razreda redovne osnovne škole u odnosu na ukupan broj dece odgovarajućeg uzrasta.	RZS obrazovna statistika.	Pol. Za svaki razred. SES: obrazovni i radni status roditelja. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
5.	Procenat dece koja se u redovnim osnovnim školama školuju na osnovu individualnog obrazovnog plana (IOP)	MPNTR/NPS	Broj dece koja pohađaju redovno osnovno obrazovanje na osnovu IOP-a u odnosu na ukupan broj dece osnovnoškolskog uzrasta uključene u redovno osnovnoškolsko obrazovanje.	RZS obrazovna statistika.	Pol. Za svaki razred. SES: obrazovni i radni status roditelja. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
6.	Procenat dece koja pohađaju specijalno osnovno obrazovanje	MPNTR/NPS	Broj dece koja pohađaju specijalne osnovne škole/ specijalna odeljenja u redovnim osnovnim školama u odnosu na ukupan broj dece osnovnoškolskog uzrasta uključene u osnovnoškolsko obrazovanje.	RZS obrazovna statistika.	Pol. Za svaki razred. SES: obrazovni i radni status roditelja. Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.

7.	Procenat učenika koji su završili razred (OŠ) u tekućoj školskoj godini	MPNTR/NPS	Broj učenika koji su završili razred u odnosu na broj učenika koji su upisali razred u istoj školskoj godini.	RZS obrazovna statistika.	Pol. Za svaki razred. SES: obrazovni i radni status roditelja. Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
8.	Procenat učenika koji su odustali od školovanja	MPNTR/NPS	Razlika u broju učenika na početku i broja učenika na kraju iste školske godine u odnosu na broj učenika na početku školske godine.	RZS obrazovna statistika.	Pol. Za svaki razred. SES: obrazovni i radni status roditelja. Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
9.	Procenat učenika koji su završili osnovnu školu	MPNTR/NPS	Broj učenika koji su završili osnovno školsko obrazovanje (položili maturalni ispit) u odnosu na ukupan broj dece odgovarajućeg uzrasta.	RZS obrazovna statistika.	Pol. Ukupno. SES: obrazovni i radni status roditelja. Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.

10.	Procenat učenika koji su se, nakon završenog osnovnog obrazovanja, upisali u srednje obrazovanje	MPNTR/NPS	Broj dece koja pohađaju prvi razred srednje škole (bilo koja vrsta programa) isključujući ponovce u odnosu na broj dece koja su prethodne školske godine pohađala poslednji razred osnovne škole (osmi razred).	RZS obrazovna statistika.	Pol. SES: obrazovni i radni status roditelja. Redovne i specijalne škole. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
11.	Procenat dece srednjoškolskog uzrasta koja pohađaju srednje obrazovanje i vaspitanje	MPNTR/NPS	Broj dece koja pohađaju srednju školu u odnosu na ukupan broj dece uzrasta 15–18 godina.	RZS obrazovna statistika.	Ukupno. Pol. Opšte srednje obrazovanje, trogodišnje i četvorogodišnje srednjestručno obrazovanje. SES: obrazovni i radni status roditelja. Specijalne škole. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
12.	Procenat dece srednjoškolskog uzrasta koja pohađaju određeni tip srednje školskog obrazovanja i vaspitanja	MPNTR/NPS	Broj dece uzrasta 15–18 godina koja pohađaju određeni tip srednjeg obrazovanja i vaspitanja u odnosu na ukupan broj dece koja pohađaju srednjoškolsko obrazovanje.	RZS obrazovna statistika.	Pol. Za svaki razred (1–4). SES: obrazovni i radni status roditelja. Opšte i umetničko obrazovanje, četvorogodišnje stručno obrazovanje, trogodišnje stručno obrazovanje. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine.

					Gradsko i ostalo.
13.	Procenat učenika koji su odustali od školovanja u srednjem obrazovanju	MPNTR/NPS	Broj učenika koji su završili razred u odnosu na broj učenika koji su upisali razred.	RZS obrazovna statistika.	Pol. Za svaki razred (1–4). Opšte srednje obrazovanje, trogodišnje i četvorogodišnje srednjestručno obrazovanje. SES: obrazovni i radni status roditelja. Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
14.	Procenat dece koja su završila srednju školu	MPNTR/NPS	Broj učenika koji su završili srednje obrazovanje u odnosu na ukupan broj dece uzrasta 18 godina.	RZS obrazovna statistika.	Pol. Ukupno. Opšte srednje obrazovanje, trogodišnje i četvorogodišnje srednje-stručno obrazovanje. SES: obrazovni i radni status roditelja. Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.

15.	Procenat učenika koji su napustili školovanje u srednjem obrazovanju	MPNTR/NPS	Razlika u broju učenika na početku i broja učenika na kraju školske godine u odnosu na broj učenika na početku školske godine.	RZS obrazovna statistika.	Pol. Ukupno. Za svaki razred. Opšte srednje obrazovanje, trogodišnje i četvorogodišnje srednje-stručno obrazovanje. SES: obrazovni i radni status roditelja. Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
16.	Procenat učenika upisanih u visoko obrazovanje, a koji su prošle školske godine pohađali završni razred srednjeg obrazovanja.	MPNTR/NPS	Broj studenata koji su prošle školske godine završili srednje obrazovanje i upisali se u visoko obrazovanje u odnosu na broj učenika koji su prošle školske godine završili srednje obrazovanje.	RZS obrazovna statistika.	Pol. Opšte srednje obrazovanje, četvorogodišnje srednje-stručno obrazovanje. SES: obrazovni i radni status roditelja. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
17.	Proporcija javne potrošnje na obrazovanje sa republičkog nivoa i nivoa lokalne samouprave	MPNTR/NPS	Ukupna potrošnja iz lokalnih izvora u odnosu na ukupnu javnu potrošnju na obrazovanje.		Po nivoima obrazovanja (ISCED 0–7), u poslednjih 5 godina.
18.	Potrošnja na obrazovanje po učeniku (izražena u PPS EUR) - javni izvori	MPNTR/NPS	Ukupna potrošnja iz javnih izvora u odnosu na broj učenika.		Po nivoima obrazovanja (ISCED 0–7), u poslednjih 5 godina.
19.	Potrošnja na obrazovanje po učeniku (izražena u PPS EUR) – privatni izvori	MPNTR/NPS	Ukupna potrošnja iz privatnih izvora u odnosu na broj učenika.		Po nivoima obrazovanja (ISCED 0–7), u poslednjih 5 godina.

Naziv pokazatelja	Portfolio i tip pokazatelja	Definicija pokazatelja	Izvor	Komentar/razlaganje	
Nacionalno specifični indikatori – sekundarni					
1.	Procenat škola koje su prilagođene osobama sa invaliditetom: <ul style="list-style-type: none"> - Rampe - Liftovi - Toaleti 	MPNTR/NPS	Broj škola koje imaju rampe, lift, prilagođene toalete u odnosu na ukupan broj škola.	Potrebno unapređenje IS MPNTR	Tip škole (jaslica, predškolskih ustanova/osnovnih škola/specijalnih osnovnih škola/gimnazija/opštih gimnazija/specijalnih gimnazija/trogodišnjih stručnih škola/četvorogodišnjih stručnih/srednjih umetničkih/visokih strukovnih/visokih akademskih).
2.	Broj učenika upisanih u srednje škole na osnovu afirmativne akcije		Broj učenika upisanih na osnovu afirmativne akcije u odnosu na ukupan broj upisane dece.	Potrebno unapređenje IS MPNTR.	Pol. Ukupno. Za svaki razred. Opšte srednje obrazovanje, trogodišnje i četvorogodišnje srednje-stručno obrazovanje. SES: obrazovni i radni status roditelja. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.

3.	Broj učenika koji su završili odgovarajući razred srednje škole, a upisani su na osnovu afirmativne akcije		Broj učenika koji su završili odgovarajući razred, a upisani su na osnovu afirmativne akcije u odnosu na ukupan broj učenika odgovarajućeg razreda.	Potrebno unapređenje IS MPNTR.	Pol. Ukupno. Za svaki razred. Opšte srednje obrazovanje, trogodišnje i četvorogodišnje srednje-stručno obrazovanje. SES: obrazovni i radni status roditelja. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti). Administrativni okruzi i opštine. Gradsko i ostalo.
4.	Broj mladih koji su upisani na fakultete na osnovu afirmativne akcije u školskoj godini		Broj mladih upisanih na osnovu afirmativne akcije u odnosu na ukupan broj upisanih mladih u školskoj godini.	Potrebno unapređenje IS MPNTR.	Pol. Ukupno. SES: obrazovni i radni status roditelja. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti).
5.	Broj mladih koji završavaju fakultet, a upisani su na osnovu afirmativne akcije		Broj mladih koji su završili odgovarajući studijski program u odnosu broj mladih upisanih na osnovu afirmativne akcije.	Potrebno unapređenje IS MPNTR.	Pol. Ukupno. SES: obrazovni i radni status roditelja. Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti).

9. BIBLIOGRAFIJA

1. DevInfo, dostupno na: devinfo.stat.gov.rs/diSrbija/diHome.aspx.
2. European Commission (2012): Nadzor u domenu socijalne zaštite (SPPM) – metodološki izveštaj po indikatorima Podgrupe Komiteta za socijalnu zaštitu.
3. European Commission (2015): Izveštaj Komiteta za socijalnu zaštitu o nedavnim reformama u domenu socijalne politike.
4. European Commission (2015): 2014 Izveštaj o nadzoru u domenu socijalne zaštite (SPPM), zbirni tabelarni prikaz rezultata.
5. European Commission (2016): Ključni ET2020 indikatori i referentne vrednosti.
6. European Commission (2016): Strukturni indikatori za praćenje sistema obrazovanja i obuka u Evropi – 2016
7. EQLS upitnik za Srbiju (2012).
8. Generalna skupština UN (2015): Transformišimo naš svet: Agenda 2030 za održivi razvoj.
9. Indeks društvenog razvoja gradova i opština, dostupno na: socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/indeks-drustvenog-razvoja-gradova-i-opstina.
10. Međuresorna ekspertska grupa o indikatorima Ciljeva održivog razvoja. Preuzeto sa: unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/metadata-compilation/.
11. MICS, dostupno na: mics.unicef.org/surveys.
12. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (2016): Nacrt predloga indikatora za praćenje implementacije Strategije razvoja obrazovanja i stanja u obrazovanju.
13. Nacionalni prosvetni savet (2011/15): Indikatori za praćenje obrazovanja u Srbiji.
14. OECD (2016): Obrazovanje na prvi pogled 2016 – OECD indikatori.
15. Podgrupa komiteta za socijalnu zaštitu, Evropska unija (2015): Portofolio EU socijalnih indikatora za Praćenje progressa prema EU ciljevima za socijalnu zaštitu i socijalnu uključenost.
16. Republički zavod za statistiku (2013): Prihodi i uslovi života.
17. SILC upitnik za Srbiju, za istraživanje obavljeno 2013. godine.
18. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva (2009): Praćenje socijalne inkluzije u Srbiji.
19. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva (2012): Praćenje socijalne inkluzije u Srbiji, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.
20. UNESCO (2013): Merenje društvenih javnih politika: Inkluzivnost i uticaj.
21. UNICEF (2017): Da li se svako dete računa? Status podataka za decu u SDG, <https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2016/09/SDGs-and-Data-publication.pdf> .

22. UNICEF & Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva (2014): Praćenje okvira za inkluzivno obrazovanje u Srbiji.
23. Ujedinjene nacije (2016): Izveštaj o Ciljevima održivog razvoja 2016. Preuzeto sa: unstats.un.org/sdgs/report/2016/.
24. Vaalavuo, M. (2015): Dinamika siromaštva u Evropi: Od Šta do Zašto, Radni dokument.
25. Vlada Republike Srbije (2012): Strategija razvoja obrazovanja u Republici Srbiji.
26. Vlada Republike Srbije (2014): Drugi nacionalni izveštaj o socijalnoj uključenosti i smanjenju siromaštva.
27. Vlada Republike Srbije (2016): Program zapošljavanja i socijalne reforme u procesu pristupanja Evropskoj uniji.